

СТАН ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В даній статі розглянуто короткий аналіз системи оподаткування України, приділено особливу увагу існуючим недолікам та запропоновано шляхи по удосконаленню системи оподаткування.

Постановка проблеми. Майбутнє України як держави з визначним вектором інтеграції в європейську спільноту потребує вироблення відповідних підходів до вдосконалення податкової системи країни. На сьогодні в Україні відсутні механізми адаптації фінансової системи держави до технологій, притаманних високорозвиненим ринковим суспільно-економічним відносинам.

Проблеми фіскальної політики, напрями її розв'язання постійно знаходяться у центрі уваги українських науковців та фахівців, але при цьому кожне нове дослідження, кожний новий аналіз та погляд є суттєвим внеском в розуміння такого надзвичайного складного та важливого явища як податкова система України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реформування системи оподаткування України досліджували українські науковці В. Андрущенко, Т. Василькова, Г. Василевська, С. Гасанов, В. Геєць, Т. Єфименко, І. Луніна, В. Попович, А. Соколовська, В. Федосов та інші [1;7]. Проте це питання й досі не втратило актуальності і потребує подальшого дослідження.

Формування цілі статі. Формування головних принципів становлення, функціонування й розвитку податкової системи ринкового типу є важливим завданням фіскальної теорії та практики, від успішного вирішення якого значною мірою залежить економічний потенціал країни, соціальна стабільність у суспільстві, підвищення рівня добробуту малозабезпечених верств населення.

Виклад основного матеріалу. Чинна податкова система в цілому сформувалася ще на старті трансформаційного процесу. Вона багато в чому копіювала системи оподаткування країн з розвинутою економікою, належно не враховувала особливості перехідного етапу національної економіки, необхідність здійснення системних заходів щодо створення умов для сталого економічного зростання.

Постійні зміни та доповнення податкового законодавства України призводять до недоодержання прогнозованих показників виробничо-господарської діяльності підприємств та її недосягнення кінцевого результату - прибутку, рентабельності, окупності капіталовкладень та ін. [2].

Зміни у податково-бюджетній сфері відіграють ключову роль у макроекономічній політиці, тому що безпосередньо впливають на перерозподіл доходу в усіх сферах економіки, сукупного використання ресурсів та сукупного

попиту, і саме тому потребують чіткої розробки і послідовної реалізації.

Бюджет держави завжди є компромісом між основними соціально-економічними групами в країні. Це компроміс між загальнодержавними і приватними інтересами громадян з приводу оподаткування доходів і власності, між центром і регіонами - з приводу розподілу податків і субсидій, між інтересами окремих галузей і фірм - стосовно державних замовлень [6].

На цей час податковим законодавством України передбачено 27 головних державних податків і зборів та 14 - місцевих. Проте лише 4 з них - податки бюджетотворення, які у 2005 році становили приблизно 85 % від усіх надходжень до консолідованого бюджету, зокрема:

- податок на додану вартість, ставка якого - 20%. У 2005 році зазначений податок становив 33803,8 млн. грн., це становить 34 % від усіх податкових надходжень до консолідованого бюджету;
- податок на прибуток підприємств. З 1 січня 2004 року ставка оподаткування була знижена з 30% до 25%, було підвищено норми амортизації основних фондів, звітування для підприємств стало дещо простішим. У 2005 році надходження від цього податку становили 23464 млн. грн., що становить 24% від загальних виплат податків у консолідований бюджет;
- податок з доходів фізичних осіб. Замість колишньої прогресивної шкали оподаткування за п'ятьма ставкам й 10%, 15%, 21%, 30% та 40% була запроваджена єдина ставка оподаткування - 13% на період 2004-2006 років. У 2005 році податок з доходів в фізичних осіб становив 7325,2 млн. грн., що склало близько 18% від загального надходження податків у консолідований бюджет;
- акцизний збір. Більшість акцизних зборів належать радше до фізичної кількості, ніж до ціни (розрахованої у гривнях або в євро), проте існують також змішані ставки, що беруть до уваги як кількість, так і ціну. У 2005 році 8 % від загальних виплат податків у консолідований бюджет – це акцизний збір [9].

Зміна податкових ставок та ведення нових податків, навіть державних, не стимулює діяльності підприємств жодної форми власності. Податковий тиск веде до згортання виробництва і призводить, зрештою, до значного зменшення доходів бюджетів усіх рівнів. Для податкової політики нашої держави поки що характерне те, що:

- нові податки ніде на підприємствах, у районах або містах не апробуються;
- не відпрацьовуються ставки оподаткування, а тому Верховна Рада України змушена знову й знову змінювати їх;
- нерівномірне податкове навантаження, коли тягар податкового тиску перекладається на ті підприємства, які працюють легально і доволі прибутково. Таким чином порушуються деякі з основних принципів функціонування систем оподаткування, які підтверджені світовим досвідом, а саме: загальність, рівність та визначеність;
- існує велика кількість малоефективних податків, які потребують істотних

адміністративних витрат, на нашу думку, доцільніше було б скасувати такі податки;

- методи обчислення податків встановлено у законодавчих актах та обумовлено в інструкціях Державної податкової адміністрації України, але часто надто складні алгоритми обчислення податків перетворюються на широке поле для помилок і зловживань як з боку платників, так і з боку податківців;
- в нашу економічну систему „кавалерійськими" методами впроваджується податкова система розвинутих ринкових країн. Це свідчить про спадкоємність принципів і методів управління, про примат політики нової законодавчої влади над економікою, але необхідно бачити корені суспільного розвитку не в політиці, а в економіці та фінансах, тобто необхідна економічна політика. Тільки у цьому разі економічна політика стає двигуном прогресу, виступає одночасно формою використання об'єктивних економічних законів і формою вирішення суперечностей в економіці [3].
- ще однією гострою проблемою є широкомасштабне ухилення від оподаткування. Цьому є декілька пояснень, по-перше, нелегкий податковий тягар погіршує економічний стан підприємців; по-друге, законодавство настільки громіздке та контраверсійне, що не порушити його майже неможливо. Його нерідко не знають комплексно не лише підприємцями, а й самі чиновники, котрі здійснюють перевірки. Підприємці не тільки не здатні розібратись у плетиві законодавчих хитромудрощів, але дуже часто не мають усієї повноти інформації про те, якими законодавчими документами регулюється те чи інше питання, не мають у своїй бібліотеці зазначених документів, особливо в умовах, коли їхня сутність часто змінюється. Результатом чого є значна податкова заборгованість до державного бюджету, розмір якої, за даними оперативного обліку Державної податкової адміністрації України, станом на 1 січня 2005 року становив майже 8,2 млрд. грн., це майже 18% від усіх податкових надходжень [4].

Усі ці проблеми переконують, що система оподаткування гостро потребує комплексної реформи і передовсім удосконалення законодавства.

Для розв'язання вищезгаданих проблем доцільно вжити заходів, які могли б удосконалити систему оподаткування, зокрема:

Зменшити податкове навантаження:

- зменшення податку на прибуток підприємств. Ставка оподаткування була знижена до 25%. Доцільно було б спробувати зрівняти ставку податку на прибуток підприємств зі ставкою податку з доходів фізичних осіб. На думку деяких експертів, це зменшить стимули для мінімізації та ухилення від сплати податків, стимулюватиме розвиток підприємництва, спростить систему оподаткування;
- спрощення вимог до амортизації активів підприємств стимулює інвестиційну діяльність;
- зменшення ставки ПДВ розширює базу оподаткування за умови скасування

усіх пільг. За розрахунками експертів, при скасуванні лише деяких пільг з ПДВ ставку податку можна було б негайно зменшити до 16% без будь-яких втрат доходів;

- не піднімати ставку податку з доходів фізичних осіб до 15 % з 1 січня 2007 року, як це зазначено в Законі України «Про податок з доходів фізичних осіб»;
- зменшення відрахувань до фонду заробітної плати сприятиме виходу трудових ресурсів з тіні та легальному працевлаштуванню. Слід урахувати й те, що збільшення фонду оплати праці, з одного боку, зумовлює зростання надходжень до бюджету у формі податку на доходи громадян, а з другого - дає змогу скоротити бюджетні витрати на деякі соціальні потреби, які громадяни можуть оплачувати за рахунок власних коштів.

Зменшити державні видатки та вирівняти податкове навантаження допоможе розширення бази оподаткування, збереження балансу державного бюджету та створення конкурентнішого бізнес-середовища:

- зменшення державних витрат;
- скасування майже усіх податкових пільг.

Зробити податкове законодавство простішим, послідовним та прозорішим:

- прийняти Податковий кодекс, який замінить чинне законодавство. Кодекс має стати головним законодавчим актом, що регулюватиме усі податкові взаємини у суспільстві і застосовуватиметься до усіх податків, зборів та обов'язкових платежів до бюджету, окрім тих, що підпадають під дію Митного кодексу України;
- скоротити кількість податків, тобто усі малоефективні податки мають бути скасовані.

Реформувати податкової системи не лише на загальнодержавному рівні, але й на регіональному рівні:

- основним напрямом якого є вдосконалення системи місцевого оподаткування, яка має ліквідувати дисбаланс між дохідною та видатковою частинами доходів регіонів. В Україні до довгострокових цілей регіональної економічної політики слід віднести; реформування системи господарювання; впровадження усіх форм власності та роздержавлення виробництва; наближення до економічної самостійності регіонів у контексті стратегії розвитку країни та зближення рівнів їх економічного розвитку; забезпечення економічного зростання в регіонах; раціональне використання інтегрального потенціалу території тощо.

Змінити розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Величина неоподаткованого мінімуму 17 грн. (встановлена у жовтні 1995р.) на сьогодні залишається вихідною базою визначення грошових сум по тих чи інших платежах, а також штрафних санкцій і стягнень. Збільшення розміру неоподаткованого мінімуму збільшить доходи малозабезпечених верст населення, тим самим пожвавить сукупний попит.

- запровадити неоподаткований мінімум доходів громадян на рівні, що відповідає межі малозабезпеченості;
- реалізувати соціально орієнтовану податкову політику шляхом поетапного запровадження соціальних податкових пільг.
- Поліпшити адміністрування податків [4].

Для того щоб реформування податкової системи було ефективним необхідно також провести комплекс заходів по економічному зростанню країни, зменшенню інфляції, збільшенню сукупного попиту тощо.

Висновки. Розбудова податкової системи, що відповідає стратегії євро інтеграційного розвитку країни, сприяє утвердженню інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання, є однією з найактуальніших проблем теорії і практики подальшого реформування національної економіки.

Податки найбільш адекватний волі господарської діяльності метод взаємин держави як з підприємствами, так і з населенням, найбільш демократичний спосіб економічного регулювання. Нова податкова система повинна враховувати принципові зміни в житті країни.

У статті був запропонований короткий аналіз системи оподаткування України, приділено особливу увагу існуючим недолікам та запропоновані шляхи по удосконаленню системи оподаткування.

Отже, основними шляхами удосконалення податкової системи, на думку автора, повинно бути:

- зменшення податкового навантаження;
- зменшення державних видатки та вирівнювання податкового навантаження;
- більш простіше законодавство, послідовне та прозоре;
- реформувати податкової системи не лише на загальнодержавному рівні, але й на регіональному рівні;
- зміна розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян;
- поліпшення адміністрування податків.

Список літератури

1. Єфименко Т. Про основні напрями реформування податкової системи України: проблеми теорії і практики//Збірник наукових праць НДФІ. - 2003. - №4. -с.3.
2. Жарко Р.П. Окремі аспекти оцінки податкової системи України як інструменту регулювання розвитку підприємницької діяльності. -
3. "Економіка, фінанси, право ", Л55, 2005.
4. Захарін А.В. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку, Фінанси України, № 2 '2005.
5. Іголкін І.В. Податкова реформа як об'єктивна необхідність зміцнення дохідної частини державного бюджету, Фінанси України, №8'2005.
6. Лагцак В.В. Удосконалення системи прямого оподаткування в Україні. Фінанси України, №11, 2004.

7. Лук'яненко І.Г. Напрями реформування бюджетно-податкової системи в Україні, Економіка, фінанси, право, № 6 '2004.
8. Луніна І.О. Державні фінанси України в перехідний період. — Х.: Форт, 2000.
9. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України - НБУ, науково-дослідний фінансовий інститут при Міністерстві Фінансів України. - 2004.
10. Статистичний збірник «Бюджет України 2005».